

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок тримання військовополонених» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2022-%D0%BF#Text>.

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими в особливий період». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2158-20#Text>.

5. Закон «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2472-20#Text>.

6. Малюська розповів, що відбувається з російськими військовополоненими в Україні. URL: <https://espresso.tv/malyuska-rozpoviv-shcho-vidbuvaetsya-z-rosiyskimi-viyskovopoloneniimi-v-ukraini>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-106>

КОМПРОМІС ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Гарасимів Олена Іванівна

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Ряшко Олена Василівна

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

До проблем удосконалення кримінально-процесуального законодавства України, застосування нових положень щодо скороченого чи спрощеного провадження у кримінальних справах постійно звертаються провідні вчені-процесуалісти, зосереджуючи увагу на пошуках оптимальних кримінально-процесуальних форм, які б надали можливість більш раціонально і економно використовувати бюджетні видатки, що

асигнуються на здійснення правосуддя, скоротити строки розгляду кримінальних справ, зняти надмірне навантаження з судів та суддів.

Такий інститут, як «угода про визнання вини» є розвиненим у державах класичного обвинувального кримінального процесу, особливо в Англії та США, де 70-90% усіх кримінальних справ вирішується у спрощеному порядку, шляхом укладання угоди про визнання вини між сторонами обвинувачення і захисту. Таке вирішення справи розглядається як важлива умова збереження ефективного функціонування судової системи цих держав, бо дозволяє не проводити повний розгляд справи, що відповідно зменшує навантаження на суди та суддів. В США по 90 % кримінальних справ обвинувачувані визнавали себе винуватими. Приблизно 50 % визнань – це результат домовленості між обвинувачуваним і прокурором.

На європейському континенті головною причиною порушення прав обвинуваченого на негайний судовий розгляд є складне, педантичне, письмове оформлення матеріалів справи в досудовому етапі кримінального процесу. Тому існує ряд скорочених процедур, націлених на ліквідацію попереднього слідства в справах дрібних правопорушень або в тих випадках, коли підозрюваний затриманий на місці злочину.

Угода про визнання вини в її класичному розумінні (США), мирова угода й дійове каяття – це різновиди правового компромісу. Так предметом угоди про визнання вини є питання факту – сама істина (визнання чи невизнання вини) та юридична кваліфікація дій особи. Досягнення юридичного компромісу на підставі мирової угоди злочин має бути розкрито, встановлення істини має бути безумовним. Лише на основі встановлення об'єктивної істини та правильної юридичної оцінки скоєного злочину, коли вина особи у вчиненні злочину доказана, здійснюється компроміс щодо конкретного розв'язання справи з урахуванням тяжкості злочину, особистості обвинуваченого та пом'якшуючих відповідальність обставин. Такий компроміс здійснюється не відносно питань об'єктивної істини, а щодо інших обставин, які є умовами розв'язання справи без кримінального покарання обвинуваченого [1, с. 107–112].

Якщо для обвинуваченого при укладенні угоди про визнання винуватості існує цілком визначений особистий інтерес (зниження покарання, звільнення від його відбування), то прокурор у даному випадку (повноваження щодо укладення угод про визнання винуватості зі сторони обвинувачення покладено виключно на прокурора), безумовно, має інтерес як посадова особа, зацікавлена у своєчасному розкритті та розслідуванні злочину з метою захисту конституційних прав громадян і охоронюваних законом інтересів суспільства та держави [2, с. 12]

Укладання угоди в кримінальному провадженні можна назвати «необхідним правовим наслідком» для сторін такого провадження. Однак, для досягнення бажаного «наслідку» стороні, котра хоче укласти угоду,

недостатньо лише одного юридичного факту – вчинення кримінального правопорушення. Незалежно від процесуального статусу сторони, яка бажає досягти правового наслідку – домовитися, укласти угоду та переконати слідчі й судові органи розглядати справу в порядку Глави 35 КПК, потрібно уже не один, а декілька елементів, взаємозалежних юридичних фактів (наявність кримінального провадження склад кримінального правопорушення якого дає можливість укласти угоду, ініціювання стороною кримінального провадження укладання відповідної угоди, досягнення домовленостей між сторонами кримінального провадження з приводу умов угоди, проведення переговорів, підготовка процесуального документу – угоди, зміст якої повинен відповідати вимогам КПК, перевірка та затвердження змісту укладеної угоди судом, ухвалення обвинувального вироку, яким винного притягують до кримінальної відповідальності).

Варто звернути увагу на те, що щодо поняття та сутності угоди про визнання винуватості думки науковців між собою різняться, а це потребує додаткового аналізу. Така ситуація зумовлена тим, що різні науковці досліджували це поняття в певних аспектах, під різними кутами зору, без здійснення системного підходу, що потребує певного узагальнення, оскільки інститут укладення угоди містить у собі як елементи процесуальної економії, спрощення кримінального провадження, так і диференціації кримінальної процесуальної форми, досягнення компромісу та, загалом, є способом вирішення кримінально-правового конфлікту [3, с. 167].

Характерною ознакою угоди про визнання винуватості як компромісного шляху вирішення конфлікту (як і будь-якого договору) є також її умови, відображені в змісті. Відповідно до ст. 628 ЦК України зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства. Отже, враховуючи досвід цивільного законодавства, доходимо висновку, що зміст угоди про визнання винуватості становлять умови, які є обов'язковими відповідно до КПК України (щодо істотних обставин, визнання винуватості, часткового звільнення від цивільної відповідальності), та ті, що визначені сторонами і погоджені ними (щодо обов'язку співпраці та узгодженого покарання) [4, с. 42].

У практиці ЄСПЛ врахування публічного і приватного інтересу пов'язано з дією нового для нашого законодавства принципу судочинства – пропорційності (відповідності), тобто мінімальне і достатньо необхідне для досягнення поставлених перед судочинством цілей використання будь-яких процесуальних засобів. Цей принцип забезпечує рівновагу між публічними та приватними інтересами з метою уникнення конфлікту між ними.

Затверджуючи на законодавчому рівні новий процесуальний документ – інструмент договору в кримінальному процесі, законодавець надав нову

можливість учасникам кримінального провадження. Тобто суб'єкти визначеного кримінального провадження в межах установленної КПК процедури, можуть реалізувати свої процесуальні і матеріальні права шляхом укладання письмового договору – угоди між ними, що є характерним лише для цього провадження. Юридичний зміст цих правовідносин та взаємозв'язок зафіксований в нормах права, які визначають суб'єктивні права та юридичні обов'язки їх учасників. Кожному суб'єктивному праву, зафіксованому в нормі права, відповідає (кореспондує) певний юридичний обов'язок, і навпаки.

Саме в змісті норм права, якими регулюється провадження на підставі угод можна віднайти згаданий нами принцип пропорційності (відповідності) із практики ЄСПЛ, яким покликано врахувати баланс публічного і приватного інтересу. Так, забезпечуючи пріоритет державних (публічних) інтересів, законодавець передбачив у кримінальному провадженні на підставі угоди лише мінімальний обсяг процесуальних засобів для доведення винуватості особи (за умови згоди обвинуваченого), встановивши, що цього буде достатньо для досягнення поставленої мети перед правосуддям. Одночасно, надано переважне право стороні обвинувачення та захисту на власний розсуд обирати можливість домовлятися про врегулювання конфлікту чи ні. Такий підхід забезпечив баланс рівноваги між публічними та приватними інтересами в кримінальному провадженні [5]

Література:

1. Тертишник В. М. Компромiс у кримiнальному процесi. *Пiдприємство, господарство i право*. 2002. № 11. С. 107–112.
2. Дьомiн Ю.М. Інститут угод у кримiнальному провадженнi: важливи аспекти правозастосування. *Вiсник Нацiональної академiї прокуратури України*. 2013. № 4. С. 11–19.
3. М. Сiроткiна. Угода про визнання винуватостi у кримiнальному провадженнi як одна з компромiсних форм вирiшення правового конфлiкту. *Юридичний вiсник*. 2020/2. С. 166-171.
4. О. Леляк. Пiдстави та умови укладення угоди про визнання винуватостi. *Науковий часопис Нацiональної академiї прокуратури України*. 2/2016. С. 40-48.
5. Саенко Г.Ю. Провадження на пiдставi угод у кримiнальному процесi України. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Саенко Г.Ю.. ; Нацiональна академiя внутрiшнiх справ. Київ, 2017. 244с. <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/1922>